

DE RIDDERORDE VAN HET GULDEN VLIES

Pierre Kluyskens schreef dit artikel meer dan een halve eeuw geleden.

Binnen enkele dagen, op 29 juli eerstkomende, zal het juist vier eeuwen geleden zijn dat Filips II in de hoofdkerk van Sint-Baafs, het 23e en laatste kapittel van het Gulden Vlies bijeenriep. Het was de tweede maal dat een dergelijke eer onze Gentse stede te beurt viel, want in 1445 reeds, had de stichter zelve van de Orde, Filips de Goede, Graaf van Vlaanderen en Hertog van Bourgondië, in de toenmalige Sint-Janskerk, het zevende kapittel van het Gulden Vlies vergaderd.

Boven de grisailles van Petrus Van Reyschoot, zien wij nog heden in het koor, de wapenborden van de ridders die aan dit eerste Gentse kapittel deelnamen, terwijl de geslachtswapens van het laatste kapittel – 51 in getal – thans prijken, rechts in de dwarsbeuk, boven en naast het zijportaal.

Het kapittel van 1559 resumeert het roemvol bestaan van een der machtigste ridderorden ter wereld; het luidt, helaas, ook zijn ondergang in, het is zijn zwanenzang.

Die vierhonderdste verjaardag mogen wij hier, zoals trouwens al degenen die aan ons heerlijk verleden herinneren, niet opgemerkt laten voorbijgaan.

Wij zullen dan ook in een paar bijdragen de oorsprong en de betekenis, de groei en de bloei van het Gulden Vlies, en in het bijzonder de twee kapitels die in onze stad werden gehouden, even opwekken, als een van die zovele bladzijden die onze voorouders met fierheid durf en moed voor het nageslacht hebben geschreven.

Filips de Goede, de «conditor Belgii», de stichter vaar de Nederlanden, had reeds twee echtgenoten zonder veel verdriet, ten grave gedragen, wanneer hij op 10 januari 1430 – of 1429, volgens de oude tijdrekening, daar het nieuwe jaar in Vlaanderen slechts met Pasen begon – voor de derde maal in het huwelijksbootje stapte met Isabella van Portugal, die zijn afgevaardigden aan het Hof van Jan I, koning van Portugal, waren gaan afhalen.

De huwelijksplechtigheid greep plaats te Brugge en nooit zag men in Vlaanderen en nooit zou men er trouwens nog een dergelijk praalvertoon zien, een dergelijke weelde van kleuren, van juwelen, van goud, van festijnen, tornooien en spelen allerhande.

Was Filips niet machtiger dan de koning van Frankrijk, niet de gelijke van de Engelse koning? Was Brugge met zijn 150.000 inwoners, met zijn haven,

waar elke dag 150 schepen uit het Westen en het Verre-Oosten binnen vaarden, niet een der mooiste en rijkste steden van Europa en mocht derhalve de fiere hertog aan zijn jonge echtgenote en zijn honderden genodigden het schouwspel niet bieden van zijn macht en rijkdom in het architecturaal en artistiek juweel van zijn met de dag groter wordende bezittingen?

Hij was ten andere dol verliefd op de mooie Isabella en zou ten andere die dag hebben verklaard:

«Aultre n'auray»

«Dame Isabeau tant que vivray!»

Het was die plechtigheid welke Filips sedert maanden koortsachtig afwachtte om midden het gejubel, de algemene vreugde, het enthousiasme van honderden prinses, edellieden en vermaarde krijgers, de stichting aan te kondigen van het Gulden Vlies, de ridderorde die, droom van religiositeit, van politieke macht en ridderlijkheid, de ambities van de hertog zou helpen in vervulling gaan.

En terwijl buiten het paleis, de wijn overvloedig uit de fonteinen stroomde, en in de feestzaal de zeldzaamste gerechten op de gouden schotels afwisselden en de kostbaarste dranken de glazen vulden, kwam de wapenkoning plechtig volgende verklaring aflezen, gevolgd van de namen van de 24 eerste ridders van de Orde:

«Or oyez, princes et princesses, seigneurs, dames et damoiselles, chevaliers et escuyers. Très-haut, très-excellent et très-puissant prince fait savoir à tous: que pour la révérence de Dieu et soutènement de notre foi chrestienne, et pour honorer et exhausser le noble ordre de chevalerie... mon dict seigneur le duc a empres et mis sus un ordre qui est appelée la Toison d'or, auquel oultre la personne de monseigneur le duc, à vingt-quatre chevaliers de noms et d'armes et sans reproche, nés en légal mariage.» De Orde van het Gulden Vlies was gesticht en meteen verenigde zij de grootste namen van Bourgondië en Vlaanderen: de Commines, Croy, Lannoy, Vergy en zovele anderen die op alle slagvelden, in alle oorlogen roem en lauweren oogsten.

Waarom die Orde, waarom die naam?

Was het werkelijk enkel bedoeld als een heropleving van de ridderlijke geest uit de Middeleeuwen, als een wapen in de strijd voor de Kerk?

Wie Filips de Goede kende, wie enigszins de gedachten en de plannen van de machtige en gevreesde hertog kon doorpeilen, zal er toen reeds sterk aan getwijfeld hebben, want de Conditor België heeft nooit een daad gesteld die niet rechtstreeks of onrechtstreeks zijn eigen prestige en gezag ten goede kwam.

Dat zijn politiek tegenover Engeland er niet vreemd aan was, durft geen enkele

geschiedschrijver ontkennen, en juist omdat Engeland bij die stichting betrokken was en omdat het ging om een ridderorde die wellicht als tegenhanger en zelfs als tegenvoeter gold van de Orde van de Kouseband, heeft men aan de oorsprong van het Gulden Vlies een legende verbonden die op haar beurt een soort tegenhanger van die van de Kouseband zou worden.

Men weet dat omstreeks 1349, de gravin van Salisbury, onder het dansen haar kouseband verloor en dat alle aanwezigen, wetende dat de koning in zeer goede betrekkingen leefde met de gravin, in een schaterlach proestten; maar de koning, Edward III, raapte de kouseband op, maakte hem opnieuw vast en zich tot de aanwezigen wendende, zei hij: «Honny soit qui mal y pense»!

Voor Filips moest men niet lang zijn verbeelding laten werken om een liefdesgeschiedenis aan de oorsprong van het Gulden Vlies te verbinden.

De hertog, het was alom geweten, had vóór zijn huwelijk met Isabella, niet minder dan 24 minnaressen gehad, waarvan de geschiedschrijvers ons trouwens de namen hebben bewaard. Met hun haar, zou Filips een soort vlechtkrans hebben gemaakt waarin het rossige haar van Maria Van Crombrugge, die de hertog bijzonder lief had, speciaal uitblonk. Zulks had aanleiding gegeven bij de edellieden tot heel wat scherts en zinspelingen waardoor de hertog in woede ontstak en hen zou verklaard hebben, dat zij weldra allen de eer zouden opeisen een dergelijke vacht of viles te dragen. Hij zou woord gehouden hebben door de Orde van het Gulden Vlies te stichten en het getal ridders op 24, dat van zijne minnaressen, te brengen.

Het ligt er natuurlijk vingerdik op dat een dergelijke legende slechts verzonnen werd om voor de oorsprong van het Gulden Vlies een versie te vinden die mocht concurreren met die van de Kouseband, want men kan moeilijk aannemen dat de hertog die ondergrond heeft willen geven aan een orde die in het teken stond van de ridderlijkheid en de verdediging van het Geloof, en dat hij er bovendien de stichting van zou aangekondigd hebben de dag zelve van zijn huwelijk met Isabella van Portugal, van wie hij nog zopas had gezegd: «Aultre n'auray»!

Filips de Goede was ten ander een te grote strateeg, en te grote diplomaat om zich aan zo een misplaatste zet te bezondigen. Maar het volk wil steeds, ja zelfs reeds in de XVe eeuw, sensatie en zal de legende altijd boven de realiteit stellen.

De werkelijkheid was echter heel anders. Filips had Frankrijk helpen klein krijgen en vernederen, en was aldus in het Engelse kamp verzeild geraakt, maar dit bondgenootschap stootte hem tegen de borst en hij vreesde dat zijn eigen politiek er onder zou lijden. De hertog van Bedford, die toen, namens de Engelse koning Hendrik VI, Frankrijk als regent bestuurde, had aan Filips voorgesteld in de Orde van de Kouseband te laten opnemen, maar heel behen-

dig had de Bourgondiër het voorstel ontweken door evasief te antwoorden, want hij vreesde terecht dat hij hierdoor gebonden zou zijn door zijn belofte en eed aan de Engelse koning, wat hem vroeg of laat in een lastig parket zou brengen.

Hij antwoordde dan ook eindelijk, na lang over het geval te hebben nagedacht, dat hij zelve zinnens was een soortgelijke orde in zijn gewesten te stichten.

Hij had ten andere onmiddellijk ingezien – Bedford had hem onwillekeurig de ogen geopend – welk profijt hij voor zijn persoonlijk gezag en voor zijn land, uit een dergelijke orde kon halen.

Er was vooreerst het religieus doel: Filips had er steeds van gedroomd een grote Kruistocht tegen de Turken in te richten (Keizer Karel zou het later gedeeltelijk verwezenlijken) met een machtig Europees leger, waarvan hij de aanvoerder zou zijn.

Het Gulden Vlies zou misschien die Orde kunnen worden die opnieuw de Middeleeuwse droom zou doen heropleven en in zijn schoot de koningen, prinses en ridders zou groeperen, onmisbaar element voor het wellukken van een Kruistocht.

Filips De Goede zou er waarschijnlijk voor teruggedeinsd zijn een nieuwe Ridderorde te stichten welke enkel een godsdienstig doel nastreefde. Als scherpzinnige mensenkenner en sluwe diplomaat zag hij wel in dat er aan, die stichting, waardoor hij het aandierf zich als de gelijke van de koning van Engeland en Frankrijk aan te stellen, een risico was verbonden, dat in de subtiële weegschaal van die XV-eeuwse prestigestrijd, door andere voordelen moest kunnen worden vergoed.

Filips was dan ook vast besloten uit het Gulden Vlies klinkende munt te slaan voor zijn persoonlijke gezagspolitiek.

Sedert jaren streefde de listige hertog ernaar zijn staten inniger te verbinden, een eenheids- en nationaal gevoel te scheppen om hierdoor zijn persoonlijk gezag te verstevigen en zijn macht en onafhankelijkheid ten overstaan van zijn naburen en rivalen – Frankrijk, Engeland en Duitsland – te verruimen, maar er bleef een geweldige hinderpaal bestaan: de macht van de steden en gemeenten. Brugge, Gent en zovele andere lagen voortdurend op de loer om de minste moeilijkheid of nederlaag van de hertog uit te baten en de wapens op te nemen.

Aan die steden, de adel, de militaire leiders en raadgevers, de bekwame kapiteins ontnemen, was ze bijna automatisch schaaakmat zetten, ze in elk geval aanzienlijk verzwakken.

Door die «groten» op te nemen in het Gulden Vlies, hoopte Filips ze meteen, dank zij de eed van getrouwheid, aan zijn persoon, aan zijn politiek, aan zijn

gezag te verbinden. Hij zou hun leider, hun opperhoofd worden; voor hem en voor hem alleen zouden zij voortaan in de bres springen en de wapens opnemen.

De toekomst zou uitwijzen dat Filips voor de zoveelste maal, op het goede paard had gewed. Indien hij de gewenste uitslag bekwam. Indien de adel spontaan de souverain van het Gulden Vlies volgde, was het echter hoofdzakelijk te danken aan het ridderlijk karakter welke de hertog aan de Orde had geschonken.

In dit opzicht waren doel en middel samengesmolten. Enerzijds wou Filips de middeleeuwse tradities van eer en moed doen herleven omdat zij beiden zijn politiek zouden ten goede komen, anderzijds zag hij in die heropleving, in die atmosfeer, het geschikte middel om de adel en de kapiteins gemakkelijk voor het Gulden Vlies te winnen.

Enkel maar de herinnering aan de heldenmoed hunner voorvaderen moest volstaan om de afstammelingen van die beroemde geslachten die eeuw in, eeuw uit, hun bloed op de slagvelden hadden vergoten, te doen hunkeren naar de eer in de nieuwe ridderorde opgenomen te worden!

Alles droeg ertoe bij om de gewenste atmosfeer, die al de bijbedoelingen en werkelijke ondergrond zou maskeren, in het leven te roepen en te houden: de ridderlijkheid, de godsdienst, het uiterlijk aspect van de Orde met haar grootsse plechtigheden, haar ceremoniaal, haar kentekens en symbolen, haar koninklijk karakter, en die naam zelve van «het Gulden Vlies» herinnering aan de gevaarlijke en heldhaftige tocht van Jaso, die aan het hoofd van de Argonauten, zich van de kostbare vacht wist meester te maken.

De prinsen en edellieden die in de Orde werden opgenomen en die vol trots in de plechtigheden, op het slagveld en elders de gouden ketting waaraan een schaapsvacht aan een vlammeende vuurslag hing, met de koene leus «*Pretium laborum non vile*» (“Geen geringe beloning van onze daden”), droegen, gaven zich aldus weinig rekenschap dat die ketting ook een keten was die ze definitief vastsnoerde aan hun grootmeester, de hertog van Bourgondië.

In hun helderrode fluwelen tabaard, met rode kousen en schoenen, en rode fluwelen muts, vormden zij, wanneer zij in Kapittel vergaderd waren, een enig mooi spektakel en de elite van wat Bourgondië aan dappere veldheren en vermaarde families telde.

Het zou ons te ver brengen moesten wij hier in bijzonderheden de geschiedenis en de interne werking van de Orde willen schetsen, doch vooraleer wij de twee hoofdstukken die zich te Gent hebben afgespeeld, aansnijden, zouden wij toch even willen wijzen op de fundamentele en essentiële principes die de grondslag vormen van het Gulden Vlies en naar de welke de Ridders zich steeds hebben moeten gedragen.

De ridders die van hoge afkomst en onberispelijk gedrag moesten zijn, «gentilz hommes de nom et d'armes et sans reproche», moesten, wanneer zij in de Orde werden opgenomen, aan elke andere orde verzaken om zich ten volle aan het Gulden Vlies te kunnen geven. Zij moesten elke dag hun kenteken dragen, desnoods zonder ketting. Wij weten bv. dat Keizer Karel het goed zichtbaar droeg bij het beleg van Tunis.

De ridders genoten van talrijke voorrechten en privileges die later door de keizers en pausen werden uitgebreid, maar bij elk Kapittel, dat een soort tribunaal uitmaakte, werden hun gedrag, hun handelwijze, hun houding op het slagveld en in het gewone dagelijks leven, door de aanwezige leden aan een streng onderzoek onderworpen en wee hem die schuldig, laf of zelfs maar, lauw in de strijd werd bevonden.

Zelfs de grootmeester, de hertog van Bourgondië, kon aan dit onderzoek niet ontsnappen. Hij was trouwens in de Orde slechts de “primus inter pares” (“Eerste onder gelijken”) en voor alle belangrijke daden van zijn politiek en beleid moest hij vooreerst het advies van de Orde inwinnen. Zulks was natuurlijk een privilege van aard om het prestige van het Gulden Vlies en de eerbied voor zijn leden te verhogen.

Het was op de dag van de Heilige Andreas, schutspatroon van de Orde, dat de leden aanvankelijk bijeenkwamen, in het koor van een kerk, en dat het Kapittel toen als rechtbank fungeerde om een voor een, alle ridders aan het strengste onderzoek te onderwerpen: de zwaarste sancties konden worden uitgesproken, als bv. de uitsluiting, het wegnemen van de wapenborden uit de kerk en het plaatsen van dit bord op zijn kop aan de ingang van de kerk, als aan een schandpaal.

Keizer Karel werd berispt omdat hij de leden niet had geraadpleegd vóór zijn tocht naar Tunis en Algiers, omdat hij het personeel van het Hof onregelmatig betaalde, omdat hij niet zorgde voor een degelijke inrichting van het gerecht; Filips II omdat hij teveel aandacht besteedde aan zijn toilet en te traag was bij het nemen van beslissingen.

Het was in die geest van ridderlijkheid en van broederlijkheid dat de Ridders in Kapittel bijeenkwamen, kapittel dat meestal voorafgegaan en gevolgd werd van tornooien waar de ridders wonderen verrichtten van behendigheid, durf en moed.

De Orde had sedert haar stichting reeds zes kapitellen achter de rug, wanneer Filips de Goede besloot dat het volgende in de St.-Janskerk te Gent zou worden gehouden, op de feestdag van de H. Andreas. doch wegens de drukke bezigheden van de hertog werd het Kapittel verschoven naar 11 december van hetzelfde jaar.

De archieven van onze hoofdkerk bevatten geen enkel document over deze plechtigheid, doch gelukkig heeft het «Memorieboek» een aantal kleine gegevens over dit zevende kapittel geconsigneerd. Anderzijds heeft baron de Reiffenberg, die in de XIXe eeuw alle archiefstukken van de orde zorgvuldig heeft uitgepluisd en bestudeerd, ons een aantal bijzonderheden over het verloop van dit eerste Gentse kapittel verstrekt.

“In dit jaer, zo lezen wij in het Memorieboek, wert te Ghent ghehouden het capittel ende feest van ‘t edel Orden van ‘t Gulden Vlies, in het welcke assisteerden vele edele ridders ende heeren, onder anderen eenen ridder van Sicilien ghe-naemt mher Jan Bonifase, de welcke hadde ter eeren van de selve feeste inghestelt een tournoyspel, in het welcke hij beroepen hadde den cloecksten ridder van Vlaenderen, welck tournoyspel ghehouden wert op de groote merct, ghe-naemt de Vrydachmert, in het welcke hem presenteerde mher Jacques de Lalain, om te vechten teghen den voornoemden mher Jan Boniface, ende wert dit tournoyspel gehouden door de voornoemde ridders.” De meeste werken geven als datum van dit kapittel: 6, 7 en 8 november 1445. In werkelijkheid greep het slechts, zoals wij het hoger schreven, op 11 december plaats. Die dag kwamen de hertog en zestien ridders samen in een zaal van het Gravensteen en belegden er hun eerste, voorbereidende vergadering waar zij o.m. besloten ‘s anderendaags zeven nieuwe ridders te verkiezen, ter vervanging van gestorven leden. Hun keus viel o.m. op Alfonsius V, koning van Aragon, en de hertog van Bretagne.

De traditionele plechtigheid van het onderzoek van het gedrag er de daden van de leden kon echter voor de eerste maal, niet plaats grijpen omwille van de te drukke bezigheden van de hertog, en werd vervangen door een plechtigheid in het Prinsenhof tijdens welke Filips de Goede het kenteken van de Orde met «hoocheit ende magnificentie» aan de heren van Vere en Auxi overhandigde en de kanselier van Bourgondië een rede hield waarin hij de ridders op hun plichten wees.

De plechtigheden in het Gravensteen, de St.-Janskerk en het Prinsenhof stelden echter geen einde aan de feestelijkheden die drie weken lang duurden zoals wij het kunnen uitmaken uit de stadsrekeningen over 1445-1446.

Het hoogtepunt was natuurlijk het groot tornooi dat zich met de gebruikelijke luister in tegenwoordigheid van de hertog en zijne hoge genodigden en van gans de Gentse bevolking op de Vrijdagmarkt afspeelde, tornooi waar, zoals het Memorieboek het ons verhaalt, een Siciliaanse ridder «den cloecksten ridder van Vlaenderen» in een tweegevecht uitdaagde. Zulks volstond natuurlijk om alle Gentenaars op de been te brengen. Het was de jonge Jacques de Lalaing, een der meest vermaarde Vlaamse ridders, die de uitdaging beant-

woordde en de Siciliaan een toontje lager deed zingen want het was Jan Boniface “dieder tondere bleef”...

Meer dan een eeuw lang had de Orde van het Gulden Vlies hare hoge en zedelijke zending in dienst van de Kerk, de Hertog of Koning en de ridderlijkheid. met luister, toewijding en succes volbracht. Jaar in jaar uit waren haar faam, haar invloed, haar prestige toegenomen en hadden zij de stoutste verwachtingen van hare doorluchtige stichter, de hertog Filips de Goede, ver overtroffen. Symbool van de macht van Bourgondië, later van de Habsburgers, bindmiddel van de adel, waarborg van de trouw van het leger, verdediger van het Geloof en voortzetter van de Middeleeuwse tradities van ridderlijkheid en hoffelijkheid, mocht het Gulden Vlies in het midden van de XVIe eeuw, reeds bogen op een verleden en geschiedenis die met het heerlijkste heldenepos uit de Oudheid of met de mooiste legendarische verhalen mochten vergeleken worden.

Geen slagveld in Europa waaraan de naam van een ridder van de Orde niet door een of ander bravouredaad verbonden was, geen oorlog waarin een dier koene strijders zich niet speciaal zou hebben onderscheiden, geen tornooi dat de zege niet zou hebben begroet van een dier waardige afstammelingen van St.-Joris.

Het Kapittel was het officiële feest waarbij aan hun daden werd herinnerd, maar het echte feest, waarvan iedere ridder droomde, was de strijd: “Les vraies fêtes de l’Ordre”, heeft de Prins de Ligne geschreven, “étaient les batailles”!

Daar zochten zij hun ideaal, de verwezenlijking van hunne aspiraties en dromen: gevaar, eer, moed. Tot de vermetelheid toe, wierpen zij zich in de strijd, rukten op de vijand los, snelden een ongelukkige wapenbroeder ter hulp. Honderden voorbeelden illustreren deze onbegrensde durf en moed.

“Où il y lutte, soit Croy” leus van de familie de Croy had ook die van alle ridders van het Gulden Vlies kunnen worden: waar er strijd was, waren de ridders aanwezig.

Maar op het ogenblik dat Keizer Karel te Brussel afstand doet van die Nederlanden, zijn geboortegrond, ten voordele van zijn zoon Filips, wordt ook in de geschiedenis van onze gewesten een periode afgesloten en de nieuwe die aanbreekt zal weinig of geen plaats meer bieden voor ridderlijkheid, voor strijd met open vizier, voor die zwerige dapperheid die de ridders van het Gulden Vlies kenmerkten.

De godsdienstige beroerten zijn op komst, de burgeroorlog dreigt, de broedermoord, de sluipmoord zullen de strijd op het slagveld vervangen, het fana-

tisme zal de plaats innemen van de ridderlijkheid.

De Calvinisten zullen de kerken en kloosters bezoedelen, de beelden vernielen, de graven schenden, in hun preken het volk ophitsen en tot allerlei uitspattingen aanzetten. Dit extremisme, dit regime van terreur zullen Filips en Alva met een ander extremisme beantwoorden, met de Inquisitie, en in die pijnlijke, verschrikkelijke broederstrijd, zal onverbiddelijk de geest van het Gulden Vlies moeten vergaan.

Heeft Filips II een voorgevoel gehad van die ondergang van een periode, ondergang die aan het Gulden Vlies zijn ware zending zou ontrukken, of heeft hij integendeel, wanneer hij in 1559 het drieëntwintigste Kapittel bijeen riep, van de Orde het sterke wapen in de strijd tegen het opkomende protestantisme willen maken? Wij kunnen het enkel gissen. Wellicht heeft hij én het voorgevoel van de duistere toekomst gehad én een ultieme poging willen aanwenden om het Gulden Vlies in de strijd voor het aan het wankelend gaande Geloof, te werpen.

Wat er ook van zij, dit drieëntwintigste Kapittel dat het laatste zou worden, heeft hij willen omgeven met een buitengewone luister die zelfs die van het in 1555 te Antwerpen gehouden Kapittel moest overtreffen.

De meeste auteurs geven voor het Gentse Kapittel een verkeerde datum aan : 23, 24 en 25 juli: Kan. De Smet in het Bulletin de l'Académie Royale de Belgique, Célis in zijn Gids van St.-Baafs, Albert Duty in zijn "Armoiries de chevaliers de la Toison d'Or", Goetghebuer in zijn L'Eglise cathédrale de St. Bavon à Gand» en zovele anderen: de catalogus van de tentoonstelling van het Gulden Vlies, in 1907 te Brugge ingericht, vermeldt zelfs dat het Kapittel van 1559 te Gent werd gehouden door Keizer Karel. die nochtans in 1558 was overleden.

In feite greep de eerste plechtigheid van het Kapittel, de vigiliën, slechts plaats op 29 juli.

Normaal moest het Kapittel op 1 juli doorgaan, zoals blijkt uit een schrijven op 5 mei door Filips II, uit Brussel, aan het Gents stadsmagistraat gericht: «...ayons résolu célébrer feste et chapitre général dicelluy Ordre, lepremier jour et aultres ensuyvants du mois de juillet. A quoy avons bien voulu choisir notre bonne ville de Gand comme celle que trouvonnd ad ce fort convenable...». Enkele dagen later, op 16 mei. kreeg het kapittel van St.-Baafs bevel zich te -schikken naar de instructies en onderrichtingen van de wapenkoning Vernois voor de versiering van het koor en allerhande werken die nog vóór 1 juli dienden verricht te worden.

Zij waren echter zo talrijk en belangrijk dat men er natuurlijk niet mede klaar kwam en einde juni werd op bevel van de koning een nieuwe datum, 15 juli,

vastgesteld.

Filips II was op 22 juni in het huwelijk getreden met de veertienjarige Elisabeth, dochter van de Franse koning Hendrik II, ingevolge het Verdrag van Cateau-Cambrésis. Op 10 juli echter werd Hendrik in een toernooi door een lanssteek van Montgomry gedood en ten teken van rouw voor het overlijden van zijn schoonvader, moest Filips andermaal het Kapittel uitstellen dat, zoals wij het hoger gezien hebben, slechts op 29 juli een aanvang kon nemen.

De kerk was voor de gelegenheid met een buitengewone praal versierd geworden. In het koor had men de vijftig zetels, onder zovele blazoenen van de ridders, en elk met een verguld gehemelte, opgesteld. Sommige zetels waren troenen: die van Filips II, van keizer Ferdinand, van Jan III, koning van Portugal, Christiaan II koning van Denemarken, van Alfonsius V. koning van Aragon, en eindelijk de troon die onbezet zou blijven, die van de afgestorven Keizer Karel.

Het koor zelve was volledig behangen met zeldzame wandtapijten terwijl voor het altaar, welk men had moeten verplaatsen, de reusachtige kandelaar, in vorm van een boom, met zijn eenenvijftig kaarsen en wapens van de ridders, het goud en het zilver van zijn talloze takken liet schitteren.

Ook de zijbeuken en pilaren waren met kostbare stoffen en fluweel versierd geworden, terwijl op de bovengalerijen, de trompetters in schitterend ornaat, plaats hadden genomen om de ridders van het Gulden Vlies bij hun intreden in de kerk triomfantelijk te onthalen.

Filips II, die reeds op 5 juli Brussel had verlaten om zich naar Gent te begeven en er de laatste schikkingen voor het Kapittel te treffen, had op 28 juli in de St. Michielskerk een plechtige lijkdienst ter nagedachtenis van zijn schoonvader, Hendrik II, bijgewoond «eene zeer rycke ende costelicke uitvaart, daer de coninck zelve in persooene was», en daags nadien, op 29 juli werden de plechtigheden van het Kapittel officieel ingezet met de vigiliën in de St.-Baafskerk. “Den XXIX dito,” zo lezen wij in het Memorie-boek, “waren te Ghendt binnen de kercke van Ste-Jans ghesonghen de vigiliën, ande also begonste de toecompste ende ‘t ghenen van den ordere van den Gulden Vlieze».

“Den XXX,” zo vervolgt het Memorieboek, “quam de voornoemde coninck van Spaengnen, grave van Vlaenderen, met vele princen ende hertoghen binnen der voornoemde kercke ter hoochmessen, zoo hij ‘s daeghs te vooren ghecommen was met zijne heeren van den Ordene, tot XVJ in ghetalle, ende de coninck, wesende de XVIIJ, met rooden fluweelen caproenen up ‘t hooft, voor hemlieden gaende een solempnele processie. Daer gunghen vijf bischoppen, vijf ghemytreerde abten, voor hemlieden rijdende twee edelmanen, elck op huerlieder schauderen hebbende elck een gauden calomne; daer

naer volghden trompetters, alle ghecleet metten wapene van Spaengnen, ende daernaer vier heeraulden met ghelijcke wapenen ende was de dienst ghedaen bij den bisschop van Doornicke, ende de dienst ghedaen zijnde, quamer alle t'samen ter maeltijd in 't stadthuis binnen deser stede ende de zelve maeltijt ghedaen zijnde, reden alle de voornoemde edele ende heeren van den Ordene met zwarte fluweelen mantels ende zwarte caproenen te Sente Jans ter kercken”.

Op 31 juli, 1, 2 en 3 aug. kwam het Kapittel bijeen, als rechtbank en ook om nieuwe ridders, negen in getale, te benoemen, die op 6 en 7 augustus, tussen de grote feestelijkheden welke overal in de stad plaats grepen, plechtig in de Orde werden opgenomen.

Het is dan dat Filips II zijn Inzicht te kennen gaf naar Spanje terug te keren en het regentschap aan zijn zuster, Margaretha van Parma, over te dragen.

Twee dagen later, op 9 augustus, verliet de vorst de Nederlanden: hij zou er nooit meer terugkeren!

Maar hij had een persoonlijke overwinning behaald. Het Kapittel had een belangrijke inbreuk op de statuten geduld en slechts negen nieuwe ridders voor de veertien vacante plaatsen aangesteld. De vijf anderen zou Filips rechtstreeks kunnen benoemen. Het was de deur openen aan politieke benoemingen, aan intrigues, aan invloeden en misbruiken, het was aan de vorst de mogelijkheid schenken personen te benoemen die geenszins voldeden aan de eisen gesteld door de statuten of de geest van de Orde; het betekende meteen en dolkslag in de tradities van het Gulden Vlies, maar Filips wou voorkomen dat ridders die naar de nieuwe leer overhielden of die zijn inziens, te lauw waren bij de verdediging van het Geloof, in de Orde zouden worden opgenomen.

Beweegredenen, vreemd aan het oorspronkelijk doel en ideaal deden hun intrede in het Gulden Vlies, zij zouden weldra zijn decadentie en verval inluiden.

Pierre Kluyskens